

Beatnes heeft iedereen bedrogen. De vreselijkste dingen heeft ze uitgehaald, maar ze heeft berouw. Kan ze nog terug?

Beatnes moet van haar ouders het klooster in, maar hoe ze ook haar best doet, ze wordt geen echte non. Ze blijft smoovertief en op bereiden en op een avond gaat ze stekken met hem mee, de vrijheid tegemoet. Een weg terug is er niet, ze heeft immers iedereen bedrogen. Ploetsling verandert haar vijf leven in een boze droom. Een afschuwelijk kerstfeest met achtenvolgt haar, ze valt en ze valt dieper en dieper. Haar val is met de stuiters. Dan tot ze ont en wat ze ziet, doet haar bloed stollen.

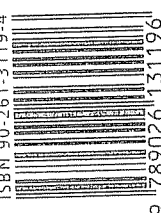
Agave Kruijssen schrijft spannende hervertellingen van Middeleeuwse verhalen.

'De mix van historische realiteit en fantasie lijkt me voor kinderen onweerstaanbaar.' *Trouw*
'Prachtig proza.' *De Volkskrant*

Agave Kruijssen Vrije val

Agave Kruijssen Vrije val

ISBN 90-261-3119-4

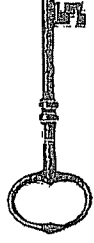

9 789026 131196

De Fontein

Agave Kruijssen
Vrije val

De Fontein

Voor Beatrijs

.....

HET VISIOEN

.....

© 2005 Agave Kruijssen

Voor deze uitgave:

© 2005 Uitgeverij De Fontein, Baarn

Onslagafbeelding en illustratie: Martijn van der Linden
Onslagontwerp en zetwerk: Hans Gordijn

Dit boek is mede tot stand gekomen dankzij een initiatief van
Kunst Centraal en een donatie van het Coöperatiefonds van
Rabobank De Bilt en Omstreken

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 90 261 3119 4

NUR 283

DOOF

Uitgeput ligt Beatries op de stenen vloer. Ze heeft het koud en tegelijkertijd parelt het zweet op haar voorhoofd. 'Vergeef mij,' prevelt ze. Een rilling loopt over haar rug. Hoelang heeft ze al niets gegeten? Drie dagen? Of zijn het er vier?

Ze sluit haar ogen.

'Ik ben slecht, zo slecht,' gaat ze verder. 'Ik weet dat ik het niet verdien, maar alstublieft, heb genade. Zorg voor mijn arme ziel.'

Vertwijfeld slaat ze haar ogen op naar het kruisbeeld op het altaar. Het blijft een beeld, een mooi beeld, maar het zegt niets. Het geeft geen teken. Het hoort haar niet. De brandlucht, de stank van schroeiend vlees blijft.

Alles doet pijn, haar botten, haar hoofd. Haar maag krimpt en wringt van de honger. Dat is goed. Ze moet gestraft worden. Ze kan zichzelf niet genoeg straffen. Ze mag niet eten, ze moet wakker blijven. Zwaar zijn haar oogleden. Loodzwaar.

Opeens wordt het licht als op een stralende zomermorgen. Zoals die eerste zomer in het jachtslot. En meteen denkt ze: nee! Niet aan terugdenken. Niet zo, niet met plezier.

Maar het blijft licht. Het is zo licht dat ze haar ogen moet samenknijpen. Er staat een man in een lang gewaad. Is het een engel? Hij heeft een kindje op zijn arm. Het hangt slap. Hoofdje opzij, armpjes en beenjes bungelend naar beneden. Heel anders dan Bernt of Koen. Die konden nooit stilliggen.

Het kind is dood, dat kan niet anders. Maar de man houdt een rammelaar omhoog. Hij lacht naar het kind en rammelt.

‘Waarom doet u dat?’ vraagt Beatries. ‘Het kind is dood. Het heeft geen zin wat u doet.’

De man kijkt op en glimlacht. ‘Het is net als met jou, Beatries. Je bidt en vast, maar God is doof voor je gebeden. Wat je doet heeft geen zin. Je moet je zonden opbiechten, anders hoort Hij je niet.’

Beatries wordt wakker. Het is al donker en haar spieren zijn stijf. Hoelang heeft ze hier gelegen? Ze strijkt over haar voorhoofd en komt overeind. Dan denkt ze aan de man met het dode kind.

Je moet je zonden opbiechten, echoot het in haar hoofd.

Snel slaat ze een kruis.

Het is waar. Het kan niet anders. Het is de enige weg terug.

BIECHTEN

Beatries heeft vanmorgen weer gegeten. Een klein beetje karnemelkspap en een korst brood. Ze is duizelig. Haar knieën trillen.

Vandaag is de abt in het klooster aangekomen voor zijn jaarlijkse inspectie. Hij neemt alle nonnen de biecht af. Beatries heeft zo lang mogelijk gewacht. Ze moest moed verzamelen. De abt is een man van aanzien. Hij kent de bisschop en de keizer. Misschien kent hij de paus wel. Zo'n man staat dicht bij God.

Ze slikt en trekt haar habijt recht. Dan opent ze het biecht-hokje en gaat naar binnen.

Aan de andere kant van het gordijn hoort ze de zware ademhaling van de abt. Bijna draait ze zich om om weg te gaan, maar daar klinkt zijn stem al: ‘Dochter, je bent hier gekomen om te biechten.’

Het klinkt verveeld, maar Beatries laat zich niet van de wijs brengen. Lang zal hij zich niet vervelen. Haar zonden zijn verschrikkelijk. Onvergeeflijk. En het wonderlijke is dat niemand iets heeft gemerkt. Niemand weet wat voor vreselijks ze heeft gedaan. Ze schraapt haar keel. ‘Heer abt,’ begint ze, ‘het is een lang verhaal.’

De abt zucht hoorbaar. ‘Neem de tijd, dochter,’ zegt hij. ‘Begin bij het begin.’

.....
DE BIECHT
.....

HET BEGIN

'Ik had misschien wel nooit in het klooster moeten gaan,' zegt Beatrices zacht. 'Ik ben er niet voor in de wieg gelegd. Maar mijn moeder haalde me over. Mijn lieve, arme moeder! Wat zij allemaal heeft moeten doormaken! Acht dochters en twee zonen heeft ze gebaar. En dan tel ik de doodgeboren kinderen niet mee. Voor mijn ouders waren al die dochters een zware last. Mijn vader was een edelman in het Sticht met een kasteeltje en een boerderij met een paar bunder land. Hij kon ons onmogelijk allemaal een goede echtgenoot bezorgen.

En dat terwijl ik mijn bruidegom al had uitgekozen. Hij was de tweede zoon van een goede vriend van mijn vader. We kenden elkaar al jaren en om een lang verhaal kort te maken: we werden verliefd.

Maar goed, er was geen geld voor een bruidsschat, dus op een dag riep mijn moeder me bij zich en liet me naast haar plaatsnemen in de vensterbank. Dit was de enige plek in het huis met een raam. Vanhier kon je over de heuvels kijken en bij helder weer zag je de torens van de stad Utrecht.

"Luister," zei ze. "Het leven van een vrouw is niet makkelijk. Ik ben nu vijfendertig, bijna twintig jaar getrouwd en in die tijd ben ik, geloof ik, wel vijftien keer zwanger geweest. Het is een wonder dat ik nog leef." Ze zweeg even en keek me droevig aan. "Ik wil je zo'n leven besparen, Beatrices," zei ze ernstig. "Ik wil je ook de armoede besparen van een huwelijk zonder

geld, zonder land, zonder aanzien. Je vader heeft tante Clarisse geschreven, die abdis is van een vrouwenklooster."

Ik voelde tranen opkomen. Een klooster? Ik?

"Toe, meisje," ging mijn moeder verder. "Denk aan het mooie leven dat je wacht. Je kunt leren lezen en schrijven. Je kunt borduren en leven in dienst van God en Onze Lieve Vrouw. Nooit honger, altijd een dak boven je hoofd. En..." Ze glimlachte. "Briden van Christus worden nooit zwanger."

"Maar ik wil met Berend trouwen," snikte ik.

Mijn moeder troostte me, maar trouwen met Berend was er niet bij. "Geen sprake van," zei mijn vader en dat was dat. Hij betaalde een bedrag aan het klooster en ik nam de sluier aan. Nu ben ik de bruid van Onze Lieve Heer, dacht ik steeds, maar ik kreeg er geen feestelijk gevoel bij.

Niemand zal kunnen beweren dat ik het niet geprobeerd heb. Ik heb zo mijn best gedaan. Wanneer de klok luidde voor de eerste gebeden was ik er als de kippen bij. Ik schoffelde de hele moestuin, borduurde mijn vingers blauw, zorgde voor de zieken in het hospitaal, schreef fraaie letters in zwart en rood, zei mijn gebeden en zong de mis tot ik geen stem meer over had. God zou mij vast belonen als ik maar in alles braaf mijn best zou doen. Ik hoopte dat ik Berend zou vergeten.

Maar 's nachts lag ik met wijdopen ogen naar de hoge balken te staren en droomde van de zomers thuis, wanneer Berend met zijn vader kwam jagen. Ik hoorde zijn lach en bijna kon ik zijn warmte voelen.

Toen zondigde ik al, heer abt.

DE SLEUTELS

Maar niemand merkte het. Moeder-overste was juist heel tevreden, zo tevreden dat ze mij steeds betere klusjes gaf. Ik mocht bloemen plukken voor op het altaar, ik mocht het koper, zilver en goud poetsen, ik mocht de kaarsen verversen en de klok luiden. Ik werd kosteres en kreeg de sleutels. "Anders moet ik ze telkens aan je geven," zei de moeder-overste. Zo kon ik zelf de miskleden uit de kast halen, zelf de poort naar de bloementuin openmaken. En ik kon de buitenpoort openen. Niet de grote poort, maar de kleine waar de wijnhandelaar de wijn aflevert, de kleermaker de nieuwe habjten en sluiers en de schoenmaker de nieuwe sandalen.

En toen, op een dag in juni, zag ik Berend. Hij reed toevallig voorbij en toevallig, toevallig opende ik het poortje. Nu weet ik dat zoveel toeval niet kan. De duivel moet een handje hebben geholpen, dat kan niet anders.

Ondanks mijn nonnenkleed herkende Berend me meteen. Hij boog in het zadel en ik werd rood als een pioenroos. Ik kon het niet helpen. Nonnen horen niet te blozen, maar ik bloosde wel. Diep in mijn hart was ik geen non. Ik was, denk ik, nooit echt met Christus getrouwd.

Heer abt, ik weet wat u nu denkt. U denkt: daar heb je weer zo'n nonnetje dat verliefd wordt en van gekkigheid niet weet wat ze beginnen moet. Drie dagen op water en brood doet wonderen. Dat denkt u.

Ik zal u meteen uit de droom helpen. Ik zette mezelf wekenlang op water en brood, maar het hielp niks, helemaal niks. Integendeel. Het werd alleen maar erger. In mij woedde een vuur dat niet te blussen was. Nu ik er zo over nadenk rook ik toen voor het eerst die brandlucht. Dat kent u vast wel: zo'n vage lucht als de boeren verderop oud stro verbranden. De lucht prikte in m'n neus, dag en nacht, en maakte me onrustig als een ree die een heidebrand voelt aankomen. Ik was bang. 's Nachts droomde ik dat ik alleen ronddwaalde in het duister en overal rook ik die lucht. Ik dacht dat ik gek werd.

Overdag ging alles vanzelf. Ik was vriendelijk en behulpzaam, deed braaf mijn plichten, zong de mis en zei mijn gebeden. Eén ding veranderde: ik bad alleen nog tot Maria. Voor het hoogaltaar werd ik bang, ik kon Gods toorn bijna voelen. Ik had verhalen gehoord over nonnen die waren opgetild en tientallen meters verderop neergesmeten, zomaar, midden in de kerk. Voor het altaar van Maria was het veiliger, knusser. Maria kon ook zo moederlijk op je neerzien. Het was alsof ze me begreep. Ik bad tot haar en smeekte of zij God om hulp kon vragen.

Maar ik vrees dat omstreeks deze tijd de duivel zijn oog op mij had laten vallen. Ik denk dat hij zag hoe geschikt ik was. Want zo is het, heer abt. Ik was inmiddels veertien en meisjes van veertien moeten met straffe hand worden geleid, anders bezwijken ze voor de verleiding. Kijk maar om u heen: zo is de natuur. Meisjes van veertien zijn als rijpe appels. Ze móeten wel vallen, tenzij iemand ze plukt.

Niemand mocht mij plukken. Dus viel ik.

DE BRIEF

Ik sliep niet meer van verliefdheid. Liefde is zo sterk, veel sterker dan vroomheid of angst. Op een dag zat ik met slaperige ogen boven een vel perkament. Het raam stond open, want het was schitterend lenteweer. In de kloostertuin klonk het oorverdovende gekwetter van vrolijke vogels.

Ik zuchtte. Ik moest een blad overschrijven voor een mooi gebedenboek, maar ik was er met mijn hoofd niet bij. Ik dacht alleen aan Berend. Met een dun pennetje krabbelde ik iets in de kantlijn. Het was een regelkje uit een droevig liefdesliedje dat mijn zusjes vroeger zongen.

*Zijn alle vogels aan hun nestjes begonnen
behalve jij en ik?*

Het stond er voor ik er erg in had. Ik schrok: stel je voor dat iemand dit zou zien! Dat iemand erachter zou komen hoe verliefd ik was! Het was duidelijk: langzaam maar zeker maakte de liefde me krankzinnig.

Toen nam ik een besluit. U zult dat wel vreemd vinden en misschien had ik alles inderdaad niet meer op een rijtje. Maar de liefde was zo sterk dat ik geen weerstand meer kon bieden. Om kort te gaan: ik schreef Berend een brief. Ik schreef dat ik hem niet vergeten kon, dat ik al jaren niet kon slapen vanwege hem. En met bonzend hart vroeg ik hem de volgende avond

naar het luikje te komen. U weet wel: dat luikje in de buitenmuur, waardoor je zo nu en dan met je familie kunt praten.

Diezelfde dag werden er nieuwe kaarsen bezorgd en zoals altijd opende ik het poortje voor de kaarsenmaker. Hij was een keurige man die geen woord te veel tegen me sprak en al helemaal nooit naar me keek. Hem had ik uitgekozen om mijn bode te zijn.

Ik kuchte.

Hij keek op.

“Mijn heer,” zei ik zachtjes. “Wilt u mij alstublieft helpen? Ik heb een boodschap voor een vriend...”

Verwonderd staarde de man mij een ogenblik aan.

Ik dacht dat mijn hart het zou begeven, zo ging het tekeer.

“Een boodschap?” vroeg hij. “Voor een vriend?”

Ik knikte. Met trillende vingers gaf ik hem mijn brief. “Deze brief moet naar Broekhuizen,” fluisterde ik. “Naar Berend van Broekhuizen.”

Nu grijnsde de man en nam de brief met een vette knippoog van mij aan.

Moeder Maria, dacht ik, waar ben ik aan begonnen?

Nu begon het hartverscheurend wachten.

De volgende avond sloop ik op mijn tenen door de gangen. Dat was belachelijk. Ik hoefde helemaal niet op mijn tenen te lopen. Ik was altijd nog laat aan het werk. Niemand verwachtte iets anders. Toch liep ik op mijn tenen wel duizend keer naar het luikje om te kijken of Berend er al was.

De zon was net onder en aan de lichtblauwe hemel straalde een heldere ster. Buiten klonk het gekwetter van een late merel.

“Beatrices!” hoorde ik.

Halleluja, zong mijn hart.

We spraken af dat we elkaar elke dinsdag en vrijdag zouden zien. Het was een heerlijke tijd. Niets is zo mooi als verliefd zijn. En het gekke is, je ziet er helemaal het kwade niet van in. Daar denk je helemaal niet aan. Zonde is iets gekks. Vóór je iets zondigs doet, ben je bang, en als je iets zondigs gedaan hebt, krijg je spijt. Maar terwijl ik verliefd was, terwijl ik stiekem afspraakjes maakte, was het gewoon spannend. Lekker verschrikkelijk spannend. Ik wist zeker dat Maria het zou begrijpen en in de bloementuin zocht ik extra mooie bloemen voor haar uit. Als we de mis zongen, zong ik luidkeels mee. Mijn hart juichte en de moeder-overste glimlachte me vriendelijk toe. Ze dacht dat ik het geloof nu echt gevonden had.

Maar niets was minder waar. Ik dreef af, steeds verder van God, almaar verder. En Berend vertelde me van zijn plannen. Ik liet me niet overhalen. Nog niet.

WEG

Waarom ik uiteindelijk met hem meeding, weet ik niet zeker. Ik denk dat ik bang was dat iemand ons zou ontdekken. Als ik heel eerlijk ben, was ik niet alleen bang voor God, maar ook voor de schande. Opeens besefte ik wat het zou betekenen, als iemand erachter zou komen. Stel je voor! Mijn straf zou vreselijk zijn: ik zou bloots- hoofds en barrevoets op pelgrimstocht moeten, of ik zou gewoon het klooster uitgezet worden, of naar mijn familie worden teruggestuurd. Dat was misschien wel het allerergste, want wat zou mijn vader met mij doen?

Berend had van een verre oom een jachtslot geërfd en een kist met vijfhonderd zilverlingen. "Daar kunnen we makkelijk van leven," zei hij. Zijn ogen straalden en ik geloofde hem. Ik wilde hem geloven. Als je jong bent, kijk je nog niet ver vooruit.

We hadden het plan helemaal uitgewerkt. De avond brak aan dat Berend mij zou komen halen. Pas toen het zover was, drong het tot me door wat ik ging doen. Ik zou nu echt iedereen verraden: mijn ouders, de moeder-overste, mijn kloosterzusters, Maria en God. Ik wist best wat ik deed. Maar ik kon niet meer terug. Ik hield van Berend. Ik had het hem beloofd.

Ik liep op mijn tenen naar het hoogaltaar en keek naar het kruis. Ik huiverde. Ik durfde God niet om vergeving te vragen. Hij zou het toch niet begrijpen. Hij zou alleen maar kwaad worden, me door de kerk slingeren als een lappenpop, me

doden met een bliksemschicht, me verteren met Zijn woeden- de blik.

Ik vluchtte naar het altaar van Maria. Ik had de vazen gevuld met lelies en rozen en de bloemen geurden zwaar in de warme avondlucht. Ik knielde neer en vouwde mijn handen. "Lieve Maria, heilige Moeder van God," bad ik. "Zo vaak heb ik u gesmeekt mij te helpen. Mij de kracht te geven om niet verliefd te zijn. Maar het is te laat. Vergeef me wat ik nu ga doen. Begrijp alstublieft dat ik niet anders kan. De liefde is veel sterker, veel machtiger dan ik. Ik móét de stem van de liefde wel volgen." Dat had Berend mij gezegd: "Volg de stem van de liefde." Mooi vond ik dat.

Ik stond op, trok mijn habijt uit en legde het voorzichtig op het altaar. Zo zouden mijn zusters het morgen vinden.

In mijn onderhemd sloop ik door de gang naar het zijpoortje. Het bloed pompte langs mijn slapen en mijn knieën trilden. In mijn zenuwen liet ik de sleutels uit mijn handen vallen. Nu nog slaat m'n hart een slag over, als ik eraan denk. Wat een kabaal maakte dat! Maar het bleef stil, niemand had het gehoord. Haastig opende ik de deur en rende terug om de sleutels aan het haakje naast het Mariabeeld te hangen. Als mijn zusters Maria zouden begroeten, zouden ze de sleutelbos zien hangen.

Even later stond ik buiten. Eigenlijk schaamde ik me kapot, zo in m'n onderhemd. Maar Berend had aan alles gedacht. Hij keek de andere kant op en reikte mij een prachtige zijden japon aan. Nachtblauw was hij, afgezet met zacht konijnenbont. Nog nooit had ik zo'n mooie jurk gehad. Mijn korte nonnenhaar bedekte ik met een raffijne sluier en pas toen ik dat gedaan had, keek hij me aan. Hij kustte me. Het was een plechtig moment, alsof we elkaar trouw beloofden.

GEEN HOER

Er stonden twee paarden klaar en bepakt en bezakt gingen we op weg. De hele avond reden we door, over heidevlakten en door wouden. Ik was nog nooit zo ver weg geweest. Er stond een haarscherpe maansikkel aan de met sterren bezaaide hemel.

Opeens hield Berend halt. "Hier stoppen we," zei hij.

"Maar waarom?" vroeg ik.

Berend keek me aan zoals hij me nog nooit aangekeken had. "Het is onze eerste nacht," zei hij, terwijl hij afsteeg. Hij nam mijn handen en hielp me uit het zadel.

"Wat doe je nou?" vroeg ik. Ik voelde dat er iets ging gebeuren wat ik niet wilde.

"Het mos is hier zacht," fluisterde hij.

Pas toen snapte ik het, onnozelen wicht dat ik was. Ik word niet snel kwaad, maar op dat moment werd ik woest. "Wat denk je wel?" schreeuwde ik, terwijl ik hem van me afduwde. "Ik ben een dame, geen hoer die in het open veld haar rokken optilt!"

Even keek hij me verbaasd aan, toen knielde hij. "Vergeef me, lieve Beatries," zei hij zacht. "Je bent zo mooi, en ik heb je zo gemist."

Ik zweeg, nog steeds beledigd.

"Alsjeblieft," smeekte hij. Hij pakte mijn beide handen. "Ik beloof je dat ik je nooit iets zal doen wat je niet wilt. Je bent mijn lief, mijn meisje, mijn vrouwe, mijn alles."

Ik kon niet boos blijven, maar ik moest hem echt een lesje leren. "Wat ik je te geven heb," zei ik plechtig, "zal ik je geven als de tijd daar is. Als je mij geeft wat een dame toekomt. Als we een huis en een bed hebben."

Berend stond op en keek me diep in mijn ogen. Er kriebelde iets in mijn maag. "Ik zweer je, liefste Beatries," zei hij, "dat het je nooit aan iets zal ontbreken."

We kusten elkaar en al mijn boosheid loste op.

Later heb ik nog heel vaak aan dit moment teruggedacht. Want liefde bedriegt.

Het jachtslot lag midden in een woud van eiken, berken en beuken. Het was jaren niet gebruikt en binnen huisden uilen, muizen, eekhoorns en alle mogelijke vogels en vleermuizen. Ons eerste rokerige haardvuur verjoeg de meeste van hen, maar de muizen bleven. De eerste dagen werkten we op onze manier hard, omslachtig en onhandig, zoals mensen werken die anders nooit veel hoeven te doen. Ik kon alles wat een jonkvrouw of non hoorde te kunnen, maar daar had ik in het woud geen moer aan. Zoals ik er ook in de jaren erna weinig aan heb gehad.

Voor geld is gelukkig veel te koop, dus al gauw leefden we in ons jachtslot als een ridder en zijn vrouwe, compleet met knechten en een kok. En Berend was mijn lieve vriend. Meestal, tenminste.

BEREND

Mijn liefde voor Berend was geen bevlieging. Ik kende hem al zolang ik mij kon herinneren. Ik wist dat hij driftig kon worden, maar dat was altijd als er iets onrechtvaardigs gebeurde. Nooit zomaar.

Zoals die keer dat zijn vader een knecht straffe. De man had buikloop en moest steeds een greppel induiken omdat hij het niet meer kon ophouden. Berends vader gaf de man zweepslagen toen hij die avond zijn werk niet af had. Mijn lieve Berend werd driftig. Razend werd hij. Hij rukte zijn vader de zweep uit z'n handen en liep daarbij een lelijke striem in z'n gezicht op. De striem werd een litteken en telkens als ik het zag, was ik weer trots op hem.

Verder was hij zo aardig en hoffelijk als heer Lancelot zelf, de allervoortreffelijkste ridder van de Ronde Tafel. Ik kon bijna niet geloven dat hij verliefd was op mij, Beatrices, een jonkvrouw met zand onder haar nagels. Samen met de kok had ik namelijk een moestuin aangelegd. Ik had zelfs een paar sproeten op m'n neus opgelopen. En met m'n korte nonnenkop was ik die eerste maanden helemaal niet om aan te zien. Maar Berend vond me prachtig. Door hem voelde ik mij Gwinnevere, u weet wel, de vrouw van koning Arthur en de allermooiste koningin die ooit heeft geleefd.

Zo leefden wij dus, als Lancelot en Gwinnevere, ver van de bewoonde wereld. Eerst kon ik mijn geluk niet op. Berend ging op jacht en ving hazen en reeën, die de kok klaarmaakte

met bessen en noten uit het bos. 's Avonds zong Berend liedjes voor mij die hij zelf verzong. Soms waren ze grappig, maar meestal heel ernstig: over de macht van de liefde, over de natuur en over schoonheid. Zonder mij zou zijn hart breken, zong hij. Zijn liefde was eeuwig. En ik geloofde hem.

Alles leek ideaal, behalve die brandlucht. Soms was die dagenlang weg, om me opeens te overvallen. "Ruik je dat?" vroeg ik dan aan Berend, maar hij rook niets. Niemand rook wat ik rook: de lucht van schroeiend vlees.

"Mis je het klooster niet?" vroeg Berend op een dag.

"Nee," antwoordde ik verbluft. "Waarom?"

"Gewoon," zei hij, "je vriendinnen, de bewoonde wereld."

"Een klooster is nou niet echt de bewoonde wereld."

"Toch meer dan deze plek," vond hij.

Dat was geloof ik de eerste keer dat hij het over de bewoonde wereld had. Toen sloeg ik er geen acht op, maar ik denk dat Berend de bewoonde wereld wel miste. Zijn vrienden, zijn vrijheid. Nu begrijp ik dat Berend voor mij meer had opgegeven dan ik voor hem. Toen wilde ik dat niet zien. Ik kweekte een laagje eelt op mijn ziel. Lastige vragen bestonden niet.

Berend maakte de bewoonde wereld na. Zijn kleine jacht slot was zijn burcht en hij was burchtheer, zijn drie knechten waren zijn schildknapen en lijfeigenen tegelijk. En ik was zijn burchtvrouwe, tenminste als we samen waren. Een enkele keer nodigde hij vrienden uit en dan moest ik me schuilhouden. Niemand mocht mij zien. Ik begreep dat natuurlijk best, maar het was zo vernederend. Het laagje eelt op mijn ziel moest nog dikker worden.

We waren misschien twee jaar samen, toen hij een jachtpartij hield. Drie vrienden kwamen logeren en een van hen nam zijn jonge vrouw mee. Drie dagen lang zat ik me te verbijten op de hooizolder boven de stal. De stalknecht kwam eten bren-

gen en ik verbeeldde me dat ik de spot van zijn ruwe kop kon lezen. Niet één keer liet Berend zich zien.

Ik huil niet gauw, maar toen huilde ik.

Boos besloot ik dat ik dit niet zou pikken. Berend moest maar bij zijn vriendjes op bezoek gaan in plaats van ze bij zichzelf uit te nodigen. Als hij jagen met zijn vrienden belangrijker vond dan mij, zijn eeuwige liefde, dan moest hij dat maar ergens anders doen.

RUZIE

Berend raakte maar niet uitgepraat over Aleid, de nieuwe jonge vrouw van zijn vriend Willem. "Ze is mooi en slim. Het is heerlijk weer eens een edelvrouw te spreken die weet hoe ze zich in gezelschap moet gedragen."

Dat stak.

"Willem boft maar," zei ik.

"Zeg dat wel! Ze heeft een stem als een klok. Ze zong een paar liedjes in het Frans. Het was alsof er een engel op de hanebalken zat."

Berend vond dat ik niet kon zingen.

"En ze heeft gevoel voor humor," ging Berend verder. "We hebben ons helemaal suf gelachen."

"Fijn," zei ik.

Berend keek me aan. "Wat is er met jou?"

"Niks."

"Nou, dat zie ik," zei hij. Ik zag dat hij zich kwaad maakte.

"Zeg op, wat is er?"

"Je hoeft me niet te commanderen," zei ik. Ik wilde weg, voor ik verkeerde dingen zou zeggen.

"Blijf hier!" riep hij.

"Nee!" riep ik.

Hij greep me vast en draaide me ruw om. "Vertel op," siste hij. Zijn pupillen werden groot.

Ik werd bang en schudde hevig van nee.

Toen schoot hij uit. Ik was er totaal niet op bedacht. Zijn hand kwam vol in mijn gezicht.

Hij was net zo verbaasd als ik. Zijn greep verslapte en ik rukte me los. Ik nam m'n rokken op en rende de trap af, over de modderige binnenplaats, de poort door naar buiten. Het bos in.

Achter het slot liep een pad het woud in. Ik wandelde er graag, hoewel Berend liever niet had dat ik te diep het bos in ging. De eiken, beuken en berken strekten hun takken uit naar de blauwe hemel en vormden een gang van hoge spitsbogen. De natuur had hier haar eigen kathedraal gebouwd, hoger en ontzagwekkender dan de domkerk in Utrecht, waar een tante van mij ooit getrouwd was. Hier kwam ik altijd tot rust, hier rook ik die vieze brandlucht niet die me in het slot de laatste tijd voortdurend achtervolgde. Met mijn blik omhoog liep ik verder en toen kwam het gebed vanzelf. Ik bad tot Maria. "Heilige Maagd, Moeder Maria, help mij," prevelde ik.

Op een of andere manier leek de ruzie nu minder erg. Mijn wangen tintelden nog na van de klap, maar wat was één klap? Berend had me nog nooit geslagen. Hij was kwaad geworden en in zijn drift was het zomaar gebeurd. Hij bedoelde het niet zo. Hij was juist lief en aardig.

Ik ging terug.

Berend kwam me al tegemoet. Hij nam mijn handen en knielde in de dorre herfstbladeren. Zijn gezicht was nat van de tranen. "Lieve Beatrices," zei hij, "ik ben zo'n boer, zo'n hufter. Kun je mij vergeven?"

Op slag was hij weer mijn Lancelot. Onweerstaanbaar vond ik hem.

In de maanden daarna werd ik eerst misselijk en vervolgens begon mijn buik te bollen. Ik had dit al zo vaak bij mijn eigen

moeder gezien. Ik wist precies wat er aan de hand was. Heel wat uren bracht ik door in het bos. Wat nu? Hoe zou ik hier helemaal alleen moeten bevallen, zonder vroedvrouw, zonder vrouwen om me te helpen?

En dan was er nog Berend. Wat zou hij doen? Zou hij me nu in de steek laten? Me wegsturen? Ik voelde hoe hij naar me keek, onderzoekend, zwijgend. Hij had het door, dat moest wel. Ik kreeg een kind. Ik had het zover laten komen. Hoe had ik zo stom kunnen zijn? Ik wist dat er kruiden waren, middeltjes, die zorgden dat het ophield. Maar hoe kwam ik daaraan in dit afgelegen oord?

Op een morgen stond ik voor het venster in de zaal naar buiten te kijken. De knechten waren de paarden aan het poetsen en de kok was bezig in de moestuin. Ineens stond Berend achter mij. Hij sloeg zijn armen om me heen. "Maak je geen zorgen," fluisterde hij in mijn oor. "Ik zal een vroedvrouw laten komen."

EEN ZOON... EN NÓG EEN

De vroedvrouw was een oude heks, maar ze wist hoe je een kind moest halen. Toen het kind gebakerd en wel naast me lag, keek ze me diep in de ogen en zei: "De volgende keer moet je er iets aan doen." Ze haalde een linnen zakje met kruiden uit haar mouw. "Als het weer zover is, trek je hier een bouillon van." Ze knipoogde en stopte het zakje in mijn mouw.

Maar Berend was dolblij met zijn zoon en even leek hij de bewoonde wereld helemaal te vergeten. Nu brak pas echt een gelukkige tijd aan.

Heer abt, u denkt misschien dat alleen mensen in nood bidden om kracht en geluk. Maar juist in deze mooie tijd wandelde ik door het bos, door mijn kathedraal, en ik dankte Maria voor alles wat ze voor me deed. Voor mijn prachtige, sterke zoon en voor de liefde van Berend.

Maar, vraagt u zich misschien af, voelde je dan helemaal geen berouw? Had je dan helemaal geen spijt? Was je niet bang voor Gods woede?

Diep in mijn hart wel. Maar dan keek ik naar de kleine Bernt, naar zijn dikke blonde krullen en zijn mollige armpjes en dan dacht ik: God heeft mij Bernt gegeven. Dat doet Hij niet voor niks. Als Hij me zou willen straffen, zou Hij dat wel anders doen.

Toch bleef ik die brandlucht ruiken, die stank van verbrand vlees, maar als het me te veel werd, nam ik Bernt op de arm en

ging ik het bos in. Daar vergat ik alles. Daar waren we alleen met de bomen, de hemel en Maria.

Alles leek prachtig, maar toen Bernt ouder werd, zag ik de onrust in Berends ogen opslaan. Ik voelde dat hij de bewoonde wereld miste. Ik werd bang dat we ruzie zouden krijgen. Weer zocht ik mijn heil in het bos en vroeg Maria om nieuw geluk.

Ze zou het me vast en zeker geven, geen twijfel mogelijk. Ik trok mijn mooiste jurk aan, met een laag uitgesneden hals, ik haalde kruidige wijn uit de kelder en liet de kok een reebout bereiden. Ik kneep in mijn wangen tot ik bloosde als een meisje van veertien en met bonzend hart wachtte ik mijn vriend op. Berend zou weer Lancelot zijn.

Hij kwam moe thuis. De hele dag had hij in het zadel gezeten. God mag weten waar hij was geweest. Dat interesseerde me ook helemaal niet. Alleen de avond was belangrijk, onze avond. Onze nacht.

De kruiden van de vroedvrouw gebruikte ik niet en negen maanden later kwam er een tweede zoon: Koen.

DE BODEM VAN DE GELDKIST

Berend was niet gelukkig met Koen. Ik snapte niet waarom. Hele avonden zat hij zwijgend in het vuur te staren. De ene bokaal na de andere goot hij leeg in zijn keelgat. Meestal sliep hij aan tafel, als de eerste de beste dronkelap. 's Morgens probeerde ik de jongens zo lang mogelijk stil te houden, zodat hij z'n roes kon uitslapen. Maar leg een jongetje van een paar maanden maar eens uit dat hij niet mag huilen.

Berend kon ons niet verdragen en ik kreeg van alles de schuld. "Jij moest zo nodig kinderen," zei hij op een morgen.

"Niet waar," antwoordde ik, "ze kwamen gewoon. Omdat wij van elkaar houden en omdat God van ons houdt."

Hij lachte spottend. "O ja?"

"Ja!"

"Huh," zei hij.

Zijn gezicht stond op onweer en ik besloot er niet tegenin te gaan. Ik zocht mijn troost in het bos.

Het was herfst en de takken begonnen kaal te worden. De berken verliezen altijd het eerst hun blad, maar eiken en beuken houden lang hun bontgekleurde bladeren vast. De geur van mos en paddestoelen verjoeg de laatste restjes brandlucht die nu altijd in mijn neus prikten, waar ik ook kwam. Ik klemde Koen tegen me aan. Bernt hing aan m'n rokken en zelfs hij hield zijn mond. We luisterden naar het ruisen van de wind. Tussen de struiken sprong een ree weg, dieper het bos in.

Ik sloot mijn ogen. Voor het eerst sinds lange tijd dacht ik aan het klooster. Aan de bloemen op het altaar. Dat zouden nu wel asters zijn. Aan de kaarsen in het kerkje, aan de heldere stemmen van mijn zusters als ze het Ave Maria zongen.

"Mama," zei Bernt, "ik krijg het koud."

Ik snoof nog één keer de herfstlucht op. "Help me, Moeder Maria," fluisterde ik. Met m'n vrije hand sloeg ik een haastig kruisje.

"Gaan we naar huis?" zeurde Bernt.

Er was iets vreemds toen we terugkwamen. Alle deuren en poorten stonden open, maar er was niemand. De knechten waren weg, de paarden waren meegenomen. Zelfs de deur naar de zaal stond open. 'Zaal' was een groot woord, maar het was de grootste kamer van het slot. De enige kamer met een haard, waar je kon koken en waar het in de winter warm was. Ik liep de trap op. Ik vertrouwde het niet.

"Berend?" riep ik, terwijl ik de deur iets verder opende.

"Waar is papa nou?" wilde Bernt weten.

Ik deed alsof ik hem niet hoorde. Het vuur in de haard was uit. Op de tafel stond de geldkist. Open. Even flitsten er afschuwelijke beelden door mijn hoofd. Berend was overvallen, we waren beroofd en hij was meegenomen, samen met de paarden en kostbare zadels. Roofridders hadden hier huisgehouden.

Maar nee, dat zou ik wel gehoord hebben. Bovendien stond alles nog keurig op z'n plaats. Er was geen spoor van geweld.

"Mama?" Bernt trok aan mijn rok.

"Straks," zei ik. Ik keek in de geldkist.

Op de bodem lagen twee zilverlingen en een rolletje perkament. Met bevende vingers streek ik het glad. "Beatrices," stond er. "Het geld is op en de liefde ook. Vaarwel, Berend."

Zonder iets te zien staarde ik voor me uit. Alles buitelde

door mijn hoofd: een blijde Berend, een boze Berend, woorden, liedjes, ruzies. Koen begon te huilen.

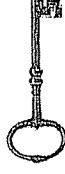
“Waar is papa nou?” zeurde Bernt.

Ik ging zitten op de dekenkist voor de haard en zonder na te denken maakte ik m'n jakje los. Koen krijste. “Stil maar,” zei ik. Ik wiegde hem zachtjes heen en weer en gaf hem de borst.

Het geld is op en de liefde ook. Langzaam drong het tot me door. Berend was geen Lancelot. Hij was het zelfs nooit geweest.

Liefde bedriegt.

ALLEEN

Met mijn twee jongetjes bij me was ik eenzamer dan wanneer ik alleen was geweest. Dat klinkt gek, ik weet het. Maar zonder hen had ik misschien ergens heen gekund. Nu niet. U weet wat de mensen denken, heer abt. Een vrouw met twee kinderen, zonder man, moet wel slecht zijn. Ze is vast een hoer, of ze is vreemdgegaan en verstoten, of ze heeft een enge ziekte en haar familie heeft haar weggejaagd. Het is verschrikkelijk wat mensen met eenzame moeders uithalen.

Ik bleef nog twee weken in het jachtslot. Na enkele dagen eieren eten van de twee kippen die ik in de stal hield, besloot ik dat Bernt toch echt een stukje vlees moest eten. Met bonkend hart en halfgesloten ogen draaide ik voor het eerst van m'n leven een kip de nek om. Ik plukte en braadde haar zo goed en zo kwaad als het ging boven het vuur in de zaal en Bernt en ik hielden een feestmaal. Maar van schrik raakte de andere kip van de leg af. Mijn plan om eerst nog een weekje eieren met knollen te eten, viel pardoos in duigen. Het lot van de tweede kip was bezegeld. Deze keer ging het makkelijker en ook het braden ging me al beter af.

“Marna, je lijkt wel een kok,” vond Bernt.

Toen het laatste stuk kip op was, besloot ik op weg te gaan.

Waar moest ik heen? Wat moest ik doen? Terug naar het klooster kon niet. Ik had immers twee zontjes. De moeder-overste en mijn zusters zouden me niet willen zien, ze zouden

van me walgen als van een stuk slecht gerookt vlees, waar na een poosje de maden uitkruipen. Ik zou ze niet onder ogen durven komen. Ja, heer abt, voor het eerst schaamde ik me diep. Ik was bang voor de schande en voor de vernedering. Aan God dacht ik niet. Dat durfde ik niet. U en ik weten wat God doet met weggelopen nonnen. Ik hoef u niet te vertellen wat er met Fredegonda van Roderlo gebeurde toen ze voor het eerst na jaren weer in de kerk kwam. Van het ene op het andere moment vatte haar jurk vlam. Het vuur was niet te blussen en Fredegonda is jammerlijk omgekomen, zonder dat ze met God in het reine is gekomen. Ze zeggen dat haar arme ziel 's nachts nog steeds op de deur van het kerkje in Roderlo bonst, maar of dat waar is, zult u beter weten dan ik.

Maar goed, heer abt, ik dwaal af. Ik vertel u dit alleen zodat u begrijpt waarom ik voor geen goud naar het klooster terugging. Maar wat moest ik dan? Ik had nog twee zilverlingen, die ik in de zoom van mijn jurk naaide. Achteraf was dat een heel wijze beslissing, maar laat ik niet op de gebeurtenissen voortuitlopen. Die zilverlingen zou ik alleen gebruiken als er echt niets anders meer op zat.

Ik pakte het hoogstnodige in een pluunjezak, deed Bernt twee lagen kleren aan en ging op weg. Het miste, maar het beloofde een prachtige dag te worden. Gouden stralen vielen in bundels door de hoge takken. De rode, gele en bruine bladeren lichtten op. Ik durf te wedden dat het licht dat door de gebrandschilderde rannen in uw abdijkerk valt, niet zo mooi is als het licht dat wij die ochtend zagen.

Dank u, Maria, dacht ik. Dank u voor deze mooie dag. Vol goede moed liep ik het pad af in noordelijke richting. Ik wist dat daar een rijke stad moest liggen.

ONDER DE BLOTE HEMEL

Na het middaguur sloeg het weer om en dikke wolken joegen door de lucht. De natuur heb ik altijd als een cadeau van God gezien. Maar toen ik met mijn twee kinderen door die novemberstorm liep, zag ik hoe dom dat was. Alleen verwerende dames kunnen van de natuur genieten, arme mensen niet. De natuur is mooi als de zon schijnt. Of als je weet dat je straks kunt schuilen onder een dak en je kunt warmen aan een haardvuur. Maar als de natuur je huis is, is ze genadeloos.

Ik strompelde door het bos. Van het pad bij het jachtslot was na een paar mijl niet veel meer over. Ik moet ergens de weg zijn kwijtgeraakt. De bomen zwiepten en kraakten, tussen de struiken hoorde ik ritselen en grommen. Bernt werd bang en klom in mijn rokken. Ten einde raad nam ik hem op mijn vrije arm. Op de andere droeg ik Koen in een soort draagzak. Zo sjouwde ik als een muilnier verder met twee kinderen om m'n nek en een pluunjezak op m'n rug. Het schoot niet op en mijn dwaze idee dat ik voor de avond wel een herberg zou bereiken, moest ik opgeven. Ik zou onder de blote hemel moeten slapen. Onder de krakende bomen, tussen everzwijnen, beren en wolven. Waar was Maria? Kon ze ons hier nog helpen? Of was ik inmiddels in het rijk van bosgeesten en gnomen beland?

Tot overmaat van ramp begon het ook nog te regenen. Zwarte wolken bedekten de maan en het was aardedonker. Tussen de knoestige wortels van een eik zette ik Bernt op het mos.

“Hier gaan we een nestje bouwen,” riep ik zo vrolijk mogelijk boven de wind uit. Met een plof kwam de pluizezak neer. “Haal jij eens even de deken uit de zak.”

Bernt was toen nog een braaf jongetje en deed meteen wat ik hem vroeg. Niet veel later lagen we huiverend met ons drieën onder de deken. Alleen Koen sliep meteen en na een poosje hoorde ik ook Bernt zachtjes snurken.

Die nacht droomde ik voor het eerst dat ik viel. Ik tuimelde en draaide. Boven mij zag ik een onmetelijke sterrenhemel. Hoog in het midden stond de maansikkel die ons pad had beschenen toen Berend en ik naar het jachtslot vluchtten. Steeds kleiner werd de sikkel, steeds dieper viel ik. Toen tolde ik om en wat ik zag, deed mijn bloed stollen. Onder mij stond de wereld in brand. Wezentjes wriemelden als wormen in een pot. Naakte wezentjes, krijsend en gillend. Ze stonden in brand. Een walgelijke stank steeg op. De stank van schroeiend vlees.

Zwetend schrok ik wakker. Mijn hart dreunde.

Ik wist meteen wat ik gezien had.

Nu snapte ik waar die lucht vandaan kwam.

De verdere nacht lag ik met wijdopen ogen in het duister te staren. Een tijd lang hoorde ik niets anders dan de zachte ademhaling van de jongens en het hameren van mijn hartslag.

RUITERS

De eerste zonnestralen glipten over de rand van de aarde, toen ik plotseling de grond voelde dreunen.

Paarden in galop. Op dit uur kon dat niet veel goeds betekenen. Ik probeerde te bepalen waar ze vandaan kwamen. De ruiters mochten ons niet zien. Ik moest er niet aan denken wat ze met ons zouden doen. Het hoefttrappel kwam steeds dichterbij en na een poosje hoorde ik stemmen.

Ook Bernt was wakker geworden. “Wat is dat?” vroeg hij met grote, bange ogen.

“Ssst,” deed ik. Ik drukte hem dicht tegen me aan en maakte me zo klein mogelijk. Het pad moest vlak langs de andere kant van de boom lopen. In het donker had ik het niet herkend.

Ik kon nu de mannen tegen elkaar horen schreeuwen. Hun stemmen klonken rauw, alsof ze altijd alleen maar schreeuwend.

“Waar blijft Willem nou?” schreeuwde de een.

“Die moest effe schijten,” riep de ander.

De paarden draaiden ongeduldig rondjes aan de andere kant van de boom. Bernt lag mij angstig aan te kijken en ik legde mijn vinger tegen mijn lippen. Stil, blij stil, gebaarde ik. Maar toen begon Koen, eerst zachtjes. Snel stak ik mijn vinger in zijn mond, maar het was al te laat.

“Hé Dirk,” klonk het, “hoorde je dat?”

“Wat?”

Koen had echt honger en wilde meer dan een vinger. Hij zette het op een krijsen en ik hoorde de ruiter afstijgen. Bernt kroop onder de deken. Ik wist niets anders te doen dan een schietgebedje naar boven te sturen.

"Ha, kijk nou eens," zei de ruiter die niet Dirk heette.

"Wat?" vroeg Dirk weer, terwijl hij ook afsteeg.

"Een wijfie, een lekker wijfie!"

Ik zat daar, verlamd van schrik, met Bernt zo'n beetje onder m'n rokken en Koen krijsend van ongeduld omdat hij nóg geen melk kreeg.

De man zag eruit alsof hij nooit uit de kleren kwam. Hij had een woeste baard en op zijn verweerde kop droeg hij een leren helm. Onder zijn zwarte mantel zag ik het gevest van een groot zwaard. Hij grijnsde mij aan. Bruine tanden en zwarte gaten. "Kijk nou," hijgde hij. Ik drukte me tegen de boom en probeerde Koen te bedaren.

Nu kwam Dirk zich ermee bemoeien. "Ho, makker," zei hij. "Zo'n mooi vrouwtje is geld waard. Dat zie je toch? Afblijven!" Hij trok alvast zijn dolk.

Maar de ander was niet te stuiten. "Zo'n wijfie ken ik niet laten leggen," kwijlde hij. Ik kon zijn stinkende adem ruiken. Koen krijste als een varken in nood. Bernt klauwde in mijn rokken.

"Potdomme, Jan!" klonk er opeens een derde stem. Een reus greep mijn kwijlende belager bij zijn haren, drukte hem tegen de grond en schopte hem twee keer in z'n rug. Jan kermde, kreunde en hoestte: "Willem, nee, Willem, asjeblijf!"

Ik keek op naar mijn redder, maar hij was niet veel beter dan Jan. Alleen leek hij een beetje slimmer. Hij maakte een diepe buiging. "Vrouwé," zei hij, "ik herken een dame als ik er een zie."

Koen hield op met krijsen en huilde zachties verder. Ik durfde adem te halen.

"Wat doet een dame alleen in het wilde woud?" vroeg Willem.

Ik begreep dat het tijd was voor mijn verhaal. "Ik eh," begon ik. "Ik ben een arme weduwe. Mijn man is vermoord bij een overval en nu ben ik op weg naar familie."

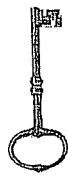
"Zo zo," zei Willem, terwijl hij me van top tot teen opnam. "Familie, hè?"

"Dat zei ik al," zei Dirk, "die meid is goud waard."

Willem kwam dichterbij. "Wat voor familie?" vroeg hij. Hij rook naar zweet. "Wat is dat voor familie die een dame alleen laat reizen?"

Ik wist zo gauw niet wat ik zeggen moest en hij had me door. Zachties begon hij te lachen en zijn lachen werd bulderen. Dirk en Jan bulderden mee. Opeens hield hij op, de anderen hikten na. "Wat zit er in je plunjezak?" vroeg hij.

EEN DEKEN EN ÉÉN ZILVERLING

Al mijn schatten had ik in de plunjezak gestopt: een kam van elfenbeen, een paar zilveren haarspelden met paarlen knoppen, zijde en naalden, kantenzakdoekjes, rozenwater, wonderolie, zachte doeken om Koen in te wikkelen, wollen kousen voor ons alle drie, een zijden doek. Verder had ik nog wat kruidkoek, een veldfles met rode wijn en twee rimpelige appeltjes. Het zag er belachelijk uit nu alles tussen de dorre bladeren lag.

"Huh," lachte Willem en keek me onderzoekend aan. "Arme weduwe, hè?" Hij lachte breed. Het was duidelijk: hij geloofde geen woord van wat ik had gezegd. "Dit vrouwtje heeft heus geen familie waar ze naartoe kan," zei hij tegen z'n makkers. "Dit is een duur dameetje en d'r vriend is d'r vandoor." Hij kwam akelig dichtbij. Ik dacht dat ik flauw zou vallen.

Toen kwam Bernt onder mijn rokken vandaan. "Ga weg!" gilte hij.

Willem deinsde terug.

Er viel een ijzingwekkende stilte. Je hoorde alleen de wind ruisen en tussen de struiken ritselden een paar vogels.

Opeens begon Willem te grinniken. "Zo," zei hij. "Moet ik weg?" Hij draaide zich om naar zijn maten. "De lust vergaat je, met die koters d'r bij. Pak die plunjezak mee en laat 'r maar lopen. Die brengt geen cent op."

Zo kwam het dat ik even later met mijn twee koters over de heide kuierde, zonder plunjezak, maar dankbaar dat we nog leefden. We hadden alleen de deken nog, maar de regen was opgehouden en in mijn zoom bewaarde ik de twee zilverlingen. Ook die zouden snel op zijn.

In de eerstvolgende herberg die we twee dagen later vonden, besteedde ik een zilverling aan de duurste kamer, een goed maal en een dokter voor Koen die koorts kreeg. We bleven er een week. Toen besloot ik dat ik werk moest zoeken. U weet, heer abt, wat dat betekent. Meisjes van adel horen niet te werken voor hun geld. Ik wist ook helemaal niet hoe dat moest. Er volgde een lange geschiedenis van betrekkingen en baantjes, mislukkingen en vernederingen. Want natuurlijk kon ik niet boenen, niet schrobben, niet wassen, niet weven, niet koken, niet spinnen, geen koeien melken. Tenminste, niet echt, niet als een uit de kluiten gewassen boerenmeid. Uiteindelijk hoedde ik de ganzen bij een oude boerin. Ik was bang voor de ganzen, die blazen en beten. Maar nog banger was ik voor dat gemene wijf. Ze pestte me de godganse dag en als ze de kans kreeg sloeg ze me met een hete pook. Er was één reden waarom ik bleef: ze gaf m'n jongetjes te eten. Maar op een kwaai dag werd ze ziek en drie dagen later was ze dood. Haar kinderen hadden een hekel aan de jongens en mij. Ze wisten niet hoe snel ze ons weg moesten jagen.

Opnieuw gingen we op weg, nu als een haveloos stelletje zwervers. We hadden alleen nog de deken en één zilverling. Mijn mooie kleren waren smerig en rafelig geworden en ik zag eruit als een magere boerenmeid.

U zult zich afvragen, heer abt, of ik nog aan God dacht, of aan Maria. Of ik nog wel mijn gebeden zei en of ik naar de kerk ging. Laat ik u dit zeggen: als je arm bent, ben je bezig met overleven. Eigenlijk ben je daar de hele dag druk mee. En je

bent moe, doodmoe. Daarom zijn arme mensen een makkelijkere prooi voor de duivel. Je wordt moe, ziek en slecht. Goedheid is iets voor rijke mensen, voor mensen die te eten hebben. Toch deed ik m'n best niet te stelen of te bedelen en elke dag zei ik mijn gebeden. Altijd probeerde ik iets voor de kost te doen. Maar mensen vergoedden mijn werk uit medelijden en stuurden me daarna gauw weg.

Die vreselijke brandlucht droeg ik altijd bij me en ook de nachtmorrie kwam telkens terug. Niet iedere nacht, maar vooral als ik een zware dag achter de rug had. Juist als ik het helemaal niet meer zag zitten, overviel ze mij als een roofdier in het duister. Ontredderd werd ik dan wakker. Op een keer wist ik zeker dat ik de vlammen van de hel had gevoeld. Instinctief greep ik naar mijn voeten. Ze deden zeer. De haartjes op mijn benen waren verschromeld.

De tijd kwam dat niemand mij nog werk wilde geven. Boeren mensen zijn wantrouwig en als je op een afgelegen hoeve woont, heb je daar ook alle reden toe. Rovers en ridders schuimen het land af. Die hebben geen greintje ontzag voor het werk van mensen die met zoveel moeite de grond bewerken. Een armoedige vrouw alleen brengt ongeluk. Misschien is ze wel een heks! Ik voelde m'n leven niet meer zeker, vooral toen de oogst dat jaar mislukte. Ik moest mijn laatste zilverling uitgeven, anders waren we van honger omgekomen.

Misschien dat ik dan toch in de stad mijn geluk zou vinden. Op een mooie voorjaarsdag nam ik Koen bij de hand en Bernt rende voor ons uit. De zon bescheen de uitgestrekte heide en voor het eerst sinds tijden had ik het niet koud.

DE DAME

Het zijn vreemde lui in Amersfoort, maar misschien geldt dat voor meer steden. Ik had mijn hele leven op het land gewoond en van het stadse leven had ik geen flauw benul. In de stad wemelt het van slechte mensen die misbruik maken van anderen, had ik geleerd. In de stad leef je van geld en geld moet wel door de duivel zijn bedacht.

Ik was de stadspoort nog niet door of ik werd aangesproken door een dame. Tenminste, ik dacht dat ze dat was.

"Kindje," zei ze meewarig, "wat zie je eruit! Je moet een vreselijke tijd hebben doorgemaakt, want ik zie dat je eigenlijk een keurige dame van goede familie bent."

Eerst was ik verbluft en vervolgens kiemde er hoop in mijn arme hart. Zou er dan toch nog goedheid bestaan? Zou Maria zich over mij en m'n kinderen ontfermen? Ik vertelde de vrouw alles wat ze weten wilde. Bijna alles. Ik vertelde haar natuurlijk niet dat ik een weggelopen non was. Ik hing m'n oude verhaaltje op: dat ik een arme weduwe was, dat wij waren overvallen en dat mijn man was vermoord. De familie liet ik maar weg. Het was veel zieliger als ik helemaal geen familie had.

"Arm schaap," zei de vrouw. Ze droeg een rode wollen mantel en haar haar ging schuil onder een hippe hoed. "Dit kan ik niet aanzien. Kom alsjeblieft mee naar mijn huis. Mijn zusters en ik zullen je graag ontvangen."

Denk u eens in: je bent in het water gevallen en je staat op

het punt te verdrinken. Je hapt wanhopig naar adem en op het allerlaatste moment werpt iemand je een touw toe. Zou u vragers naar zijn bedoelingen? Zou u eerst nagaan of hij wel van onbesproken gedrag is? Of hij naar de kerk gaat?

Ik vroeg niets. Ik kon mijn geluk niet op en hoewel ik doodmoe was, ging ik met mijn jongetjes op een halletje achter de dame aan. Als ik goed had opgelet, had ik gezien dat onder haar mantel haar rok aan de achterkant was opgenomen, zodat je haar mooie enkels kon zien. Als ik niet zo met mijn eigen geluk bezig was geweest, had ik gemerkt dat andere vrouwen met een boog om de dame heen liepen. En dan had ik ook vast de gulzige blikken gezien van de mannen die wij tegenkwamen.

TE MAGER

De dame en haar zusters bekeken me van top tot teen. "Eerst maar eens in bad," vond Camelia, een lieleblanke jonkvrouw met rood haar en een kersenrode mond. Haar bolle borstjes puilden zowat uit haar japon. Nog altijd had ik geen enkel vermoeden.

Samen met Koen en Bernt verdween ik in een enorme tobbe vol warm water en heerlijk geurende oliën. We kwamen eruit als glanzende palingen. Daarna werden we afgedroogd met zachte doeken en kregen we schone kleren aan. Voor de jongens was het een feest, voor mij was het een wonder. Dit had ik nog nooit meegemaakt: zoveel warmte, zoveel vrolijkheid. Armoede bestond niet, nachtmerries waren ver weg. Zelfs de brandlucht loste op in het parfum van de badolie.

De dame die ons had meegenomen, heette Magdalena. Ze liep om me heen en tikte me vriendelijk op de wang. "Meisje, meisje," zei ze. "Je hebt slecht voor jezelf gezorgd. Ik weet niet of we dit nog helemaal goed krijgen. Je borsten zijn uitgezakt en je buik rimpelt."

Een andere jonkvrouw was begonnen mijn touwige haar te vlechten. Magdalena nam een streng tussen duim en wijsvinger en zei: "Vrouwe Beatries moet eerst maar eens bijkomen. Geen heer van stand wil een mager scharminkel met vlashaar." Ze glimlachte. "Neem me niet kwalijk, Beatries, ik zeg het maar zoals het is. Weet je wat we doen? Je kunt hier blijven wonen en een handje helpen: mijn zusters helpen baden, hun

haren vlechten, hun japonnen versieren. En Bernt is groot genoeg om onze page te zijn. Misschien kan zelfs Koen over een poosje iets nuttigs doen. Nou, wat zeg je ervan?"

Mijn mond viel open van verbazing. Opeens begreep ik waar we terecht waren gekomen. Dit was een bordeel, een hoerenhuis.

Even aarzelde ik. Ik kon nu nog weg. Ik keek naar Bernt en Koen. Eindelijk schoon, warm en tevreden. Ik streek even over het zachte badlaken dat om mijn schouders lag als een koningsmantel. Ik rook helemaal naar rozen.

"Dank je, Magdalena," zei ik. "Ik blijf graag."

Ik zorgde dat ik een mager scharminkel blééf, want ik wilde niet een dame worden als Magdalena en Camelia. Ik wilde niet tussen de lakens met allerlei dikke heren van stand. Ik was misschien wel zondig, maar een hoer was ik niet.

Toch moet me iets van het hart. Nergens buiten het klooster ben ik zoveel hartelijkheid tegengekomen als bij Magdalena en haar zusters. Ik kon het de heren niet kwalijk nemen dat ze graag op bezoek kwamen. Het was er altijd vrolijk, het huis was keurig schoon en nergens gingen de mensen vaker in de tobbe dan daar. Het was hun manier om hun zonden weg te wassen.

Mijn kijk op de mensen is daar wel veranderd. Heren die op zondag vooraan in de kerk zaten, die hun plek in de hemel kochten met gulle gaven, ja zelfs voorname geestelijken kwamen regelmatig bij de dames langs. Ik bloos nog als ik eraan denk. Kennelijk vonden zij de zusters niet zo zondig dat ze hen uit de weg gingen. Maar alles veranderde toen er mensen ziek werden.

De pest verwoestte alles. De eerste doden waren nog niet begraven, of Magdalena rende al in paniek door het huis.

"Neem mee wat je dragen kunt," riep ze. "Je zult zien: wij krijgen de schuld. Altijd als het fout gaat, krijgen wij de schuld!"

Bepakt en bezakt slopen we in het eerste duister de poort uit. De zusters waren op slag geen zusters meer. Ieder ging zijn eigen weg.

Die nacht had ik voor het eerst in lange tijd weer die nachtmerrie. Het leven overdag zou niet veel anders zijn.

ELLENDÉ

Er was veel volk op de weg. Iedereen die kon, vluchtte, maar volgens mij vluchtte op de volgepakte wagens de ziekte mee.

Al die mensen maakten dat ik met mijn kinderen nauwelijks opviel. Ik was gewoon één van hen, niemand vroeg iets, niemand zei iets.

Dat jaar was de oogst mislukt, dus eten was schaars. Ik moest al mijn handigheid gebruiken om aan onze dagelijkse kost te komen. Bernt was trouwens handiger dan ik. Er viel brood en pekelvles van een kar vol proviand, die op weg was naar het hof van de hertog. We kregen appels van een boerenvrouw die in één week vijf kinderen had verloren. "Bid voor mijn laatste kind," fluisterde ze. En zoals iedere dag bad ik tot Maria en vroeg haar de vrouw en haar kind te sparen.

Na verloop van tijd raakten de wegen leger. De mensen gaven het op. Ze waren als zwermen sprinkhanen neergestreken in stadjes en dorpen en maakten daar de toestand nog veel erger dan hij al was. Er was niets meer te eten. Op een dag kwam Bernt bij me met een dooie rat. "Zelf gevangen," zei hij trots. "Maak jij een vuurtje?"

Vol walging deed ik wat hij vroeg. Ik wilde de rat en spietste hem aan een stok. Kokhalzend draaide ik hem boven het vuur tot hij gaar was. De jongens aten met smaak, maar zelf kreeg ik geen hap door mijn keel.

Hoelang konden we nog zo doorgaan?

Om kort te gaan, ik was ten einde raad. Ik moest iets doen, ik moest mijn kinderen behoorlijk te eten geven. Er was maar een manier waarop dat nog zou kunnen. Maar ik aarzelde.

Dat ene zou ik niet kunnen. Tenminste, dat dacht ik. Toch bleef de gedachte in mij ronddoemen als een hinderlijke vlieg. Magdalena kon het, Camelia kon het. Zo lelijk was ik nou ook weer niet. Een adellijke heer zou dan misschien zijn neus voor mij ophalen, maar een gewone koopman zou...

Boos sloeg ik de vlieg weg. Waar was mijn waardigheid, mijn trots?

Nu moet ik erom lachen. Als de nood het hoogst is, is waardigheid uit wandelen. Voor trots krijg je geen brood. Voor je naakte lijf wel.

Op een avond kwam er een bende soldaten langs de plek waar ik met mijn kinderen onder een boom een kampvuurtje had gemaakt. Ik weet niet eens meer of het soldaten van de beschop waren, of van de hertog. Het kon me eerlijk gezegd ook niet veel schelen. We deden niet eens ons best ons te verbeteren.

Het was koud en sterren fonkelden aan de vriesheldere hemel. Om de gedachte aan onze hongerige magen te verdrijven bleezen we wolkjes en bedachten verhaaltjes bij de figuren die wegdreven. De soldaten liepen gewoon voorbij en leken niet op ons te letten.

"Die daar lijkt wel een paard." Koen wees naar het wolkje dat hij net geblazen had.

"Nee joh," vond Bernt, "het is net Magdalena."

Ik schoot in de lach en merkte opeens dat er iemand naast me stond. Het was een man, een soldaat. "Jongens," zei hij, terwijl hij Bernt en Koen allebei een stuk brood toestopte. "Wegwezen, jullie!"

Of het door de wapenrusting van de man kwam of door het

brood, zal ik wel nooit te weten komen. Maar mijn liefhebber-
de zoons namen onmiddellijk de benen.

“Ziezo,” zei de man, terwijl hij mij overeind trok. “Dan gaan
wij even een eindje lopen.”

IN HET VELD

Van dat lopen kwam niet zo heel veel. “Wil je
een half brood?” vroeg de soldaat.

Hij zag er niet eens onaardig uit, hij miste alleen zijn linker-
oog.

Ik knikte. Natuurlijk wilde ik een half brood. Van een half
brood konden we vier dagen eten!

Hij grijnsde en greep me vast. Even later lag ik in mijn rok
omhoog in het ijskoude gras, boven mij zag ik de sterren.
Moeder Maria, dacht ik, nu is er geen weg terug. Ik dacht aan
Berend, aan hoe hij met me op het mos onder de blote hemel
had willen vrijen. Wat was ik toen kwaad geworden!

Maar nu keek ik naar de hemel en door mijn tranen heen
probeerde ik de sterren te tellen. Ik weet niet eens of het lang
duurde. Ik herinner me alleen dat ik het koud had, vreselijk
koud.

Opeens kwam de soldaat overeind en trok zijn kleren recht.
Hij knikte me toe en wilde al weglopen.

“Ik krijg nog een half brood,” hoorde ik mezelf zeggen.

De soldaat grinnikte en haalde iets uit zijn plunjezak. “Alsje-
blijft,” zei hij.

Een homp beschimmeld brood viel op mijn schoot. Ik hoor-
de zijn laarzen door het hoge gras stampen. Verder was het stil.

“Nu is het toch gebeurd,” fluisterde ik. Mijn adem vormde
wolkjes.

Ik dacht nog vaak aan mijn eerste klant. Vooral dat oog hield me bezig. Is het niet zo dat de duivel zich vaak onder ons mengt? Dat hij de mensengedaante aanneemt om ons aan te zetten tot het kwaad? Om ons mee te slepen in de zonde? Om ons dat laatste zetje te geven dat we nodig hebben?

De duivel kan nooit een volmaakte mens zijn. Altijd heeft hij een gebrek. Altijd mist hij iets. Een vinger, of een teen, of een oor. Of een oog.

Mijn eerste klant was de duivel zelf. Ik weet het zeker. Hij wachtte zijn tijd af. Hij kwam precies op het juiste moment, toen de twijfel gezaaid was. Toen de honger ons opvrat. Hij maakte het bijna tot iets goeds. Ik gaf mijn jongens te eten. Ik was een goede moeder. Het gaf niets. Het maakte niets uit. Ik kon niet anders.

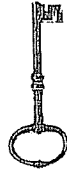
Na mijn eerste klant kwamen nog vele andere. Maar ik werd er niet mooier op. Mijn klanten werden steeds armer, ouder en viezer. En ik werd steeds magerder, rimpeliger en slonziger. Ik verdiende weinig, veel te weinig.

We zwierven van dorp tot dorp, maar nergens waren we welkom. De pest was uitgewoed, iedereen nam de draad weer op. Alleen voor ons was er geen weg terug.

Ik begon te verlangen naar de dood. Waarom waren wij niet bezweken aan die builenziekte? Dan waren Koen en Bernt naar de hemel gegaan en hadden ze niet meer hoeven lijden.

En ik dan? Wat zou er van mij worden zijn? Ik dacht aan mijn nachtmerrie en de angst sloeg zijn nagels in mijn hart.

HET KERKJE

Waar we waren, wist ik niet. We dwaalden ergens tussen de woeste hei en een breed kronkelende rivier die de IJssel heet. Daar liggen rijke steden waar ik mijn geluk wilde beproeven. Opeens kwamen we bij een gehucht aan een zandweg waar een klein kerkje stond, dat aan de heilige Ludgerus was gewijd. Het was een fraai gebouwtje met spitsbogen en een hof eromheen.

Tot dusver had ik kerken gemeden als de pest, omdat ik steeds moest denken aan dat verhaal over Fredegonda van Roderlo die zomaar in brand gevlagen was. Maar iets aan dit kerkje was zo uitnodigend, zo warm, zo vriendelijk, dat ik de hof wel binnen móést gaan.

Bernt en Koen begrepen er niets van. "Wat doe je nou?" vroeg Bernt geërgerd. Boos bleef hij bij het hek staan.

Koen liep achter me aan. "Waar ga je heen, mama?"

"Even kijken," zei ik alleen maar.

Ik liep eerst om de kerk heen, naar de oostkant waar het altaar staat. Een zwerm kraaien streek luid krassend neer in de hoge eiken om vervolgens meteen te bedaren. Het was er vreemd, er heerste een heilige rust.

Ik liep op mijn tenen verder. Want ondanks alles was ik bang. Misschien zou ik de eerste weggelopen non zijn die buiten de kerk door Gods woede zou worden getroffen. Ik was van plan door de vrouwendeur naar binnen te kijken, alleen een blik om een hoekje te werpen. Opeens zag ik precies ter hoog-

te van het altaar een klein raampje. Sommige kerken hebben dat. Het is bedoeld voor mensen die te veel misdaan hebben om nog in de kerk te mogen komen. Voor dieven, moordenaars, verkrachters. En voor weggelopen nonnen die hun lijf verkopen.

Ik hield mijn adem in en keek naar binnen. Zou God mij nu met blindheid slaan? Eén bliksemschicht zou voldoende zijn. Maar Hij deed niets. Het altaar baadde in het zonlicht, er lagen bloemen tussen de gouden kandelaars en het rijk bewerkte kruis.

Mijn hart kromp samen. Ik had zo'n heimwee! Zo'n spijt van alles! Wat zou ik er veel voor over hebben om even, heel even neer te kunnen knielen voor dit altaar. Zou ik het durven? "Mamma?" Koen trok aan mijn rok.

Ik sloeg snel een kruisje. "Kom," zei ik hees, "we gaan."

Met gebogen hoofd liep ik langs de vrouwendeur. Ik hield mijn pas in. Zou ik het toch proberen? Zou ik?

Ik legde de toppen van mijn vingers op de deurklink.

Een vlamrende pijn schoot door mijn hand. Meteen trok ik hem terug. Ik schreeuwde het uit en tranen sprongen in mijn ogen. Bernt kwam op mijn kreet af en Koen begon te huilen.

"Kom, ma," zei Bernt. Hij sloeg een arm om me heen en duwde me weg. "Wij hebben hier niets te zoeken."

Mijn hand was verbrand. De lucht kende ik al, de pijn nog niet.

EEN TEKEN

De wond aan mijn hand heelde wonderbaarlijk snel. Het was alsof God mij had willen waarschuwen: kom niet te dichtbij! Als je echt dichterbij komt, zal ik je straffen.

Maar tegelijk echoden de woorden van Bernt in mijn hoofd: "Wij hebben hier niets te zoeken."

Ik had van mijn kinderen twee goddeloze' schooiertjes gemaakt. Twee pooiers in een notendop. Waar was ik mee bezig? Hoe zou dat aflopen? Dat kon niet goed gaan. Dat kon ik niet op mijn geweten hebben.

De nachtmerrie kwam in alle hevigheid terug. Telkens wanneer ze begon, probeerde ik uit alle macht wakker te worden. Maar het ging gewoon niet. Ik viel en viel, ik draaide en tolde, ik rook die vreselijke lucht, ik zag de naakte zielen kronkelen in de diepte. Steeds dieper viel ik. De hitte benam me bijna de adem en nog werd ik niet wakker, nog bleef ik vallen! Toen hoorde ik Koen. "Mama!" gilte hij. Ik keek omhoog en daar zag ik ze: mijn twee jochies, ze tuimelden boven mij. Ik zag de angst in Bernts ogen, ik zag de paniek op Koens magere gezichtje.

Toen pas schrok ik wakker.

De hele dag liep ik te malen en als vanzelf werden mijn gedachten gebeden. Natuurlijk aan Maria, want God was mij veel te weerbarstig. Hij had me afgewezen, weggejaagd. In

mijn hoofd voerde ik hele gesprekken met Maria, maar ze zei nooit iets terug. Tenminste, dat dacht ik.

Intussen zwierven we rond. Na ons avontuur bij het kerkje waren we weggevlucht langs de zandweg waarlangs we ook gekomen waren. Op een of andere manier durfde ik niet naar de hanzesteden langs de IJssel. God had me immers weggestuurd. En nu doolden we door de woestijn, want een andere term heb ik niet voor de woeste vlakke die zich uitstrekt tussen het Sticht en de rivier. In geen velden of wegen was een huis te bekennen. 's Nachts huiverden we onder de blote hemel en hoopten we dat de wolven ons niet zouden ruiken. Een poos liepen we mee met een doofstomme schaapherder, die ons wat brood en schapenkaas gaf. Hij was de eerste man die niets terugvroeg.

Het was in de late herfst en de schaapherder keerde terug naar de schaapskooi, waar zijn schapen en hijzelf zouden overwinteren. Eerst dacht ik erover bij hem te blijven, maar op een ochtend kreeg ik een teken.

Het was een stralende morgen, zo'n ochtend dat de vrieslucht je huid doet tintelen. We hadden geslapen in een soort kom tussen kronkelige vliegdennen op een enorme zandvlakte. Ik stond op en strekte mijn stramme spieren. Toen hoorde ik ze: twee koppels ganzen wickten luid gakkend over. Eén koppel vliegt in V-vorm, twee koppels naast elkaar vormen een M. De M van Maria. Toen wist ik het. Maria wilde me de weg wijzen.

Ik begon meteen onze spullen bij elkaar te grissen. Ik porde Koen en Bernt wakker. "Kom, jongens," zei ik. "We moeten gaan. Het is de hoogste tijd."

DE GANZEN ACHTERNA

Ik was zo zeker van mijn zaak, dat ik de ganzen blind volgde. Ze waren natuurlijk allang weg, maar in de loop van de dag volgden andere koppels, tot drie keer toe, steeds in hetzelfde M-patroon.

"Zie je," oreerde ik enthousiast, "Maria wijst ons de weg. Drie keer dezelfde M, dat kan geen toeval zijn. Drie is het getal van God."

Koen knikte alsof hij begreep waarover ik het had, maar Bernt keek mij fronsend aan. Hij dacht vast dat ik gek geworden was.

"Denk erom," ging ik verder, "als wij gered worden, dan hebben we dat aan Maria te danken. Maria helpt altijd, zeker onschuldige kinderen zoals jullie. Maria heeft mijn gebeden verhoord."

Bernt liep hoofdschuddend mee. Ik bedacht dat hij helemaal niet meer zo onschuldig was. "Er is hier alleen maar zand," mokte hij. "Hoe kunnen we hier nou iets te eten vinden?"

Hij had natuurlijk gelijk, maar ik luisterde niet. Maria had mij een teken gestuurd. Als een dolle draafde ik door het zand, uren achtereen. Koen begon te klagen en te huilen, maar ik sleurde hem mee. Ik had haast. Ik liep alsof de duivel me op de hielen zat. Het was alsof ik koorts had, alsof ik ijilde. Steeds weer hield ik de jongens voor hoeveel Maria van hen hield. "Vertrouw op haar," zei ik steeds. "Vertrouw altijd op haar."

Ze liepen mee omdat ze niet anders konden. Waar hadden ze heen gemoeten? Ik was hun laatste kans. Na twee dagen rennen bereikten we uitgeput de bewoonde wereld. Maar we waren nog niet waar Maria ons hebben wilde.

Hoewel er geen ganzen meer overvlogen, wist ik precies waar we heen moesten. Nooit aarzelde ik, bij iedere kruising nam ik meteen de goede weg. En iedereen leek ons te willen helpen. Eerst was er een lieve boerin die ons broodpap gaf en warme soep. Haar man moest naar de markt in een stadje verderop en laadde ons op zijn wagen. Ondanks de tijd van het jaar waren de wegen goed begaanbaar. Het was droog en een lichte vrieskou zorgde dat het zand hard bleef.

Ik had altijd geweigerd om te bedelen of te stelen. Bedelen is voor mensen die niets meer voor de kost kunnen doen, voor zieken en verminkten. En stelen, nou ja, stelen is erger dan hoer zijn. Maar op de markt kregen we de ene aalmoes na de andere toegeworpen, zonder dat we ergens om vroegen! En de volgende dag konden we meerijden met een koopman die naar Utrecht reisde. Hij bekeek ons vol medelijden, gaf ons een stevig stuk worst en een nieuwe warme deken en wiegend op zijn wagen vielen we in een diepe slaap.

De nachtmerrie kwam niet terug.

HET KLOOSTER

Ik had de koopman gezegd dat ik naar het vrouwenklooster van Oostbroek wilde. Toen we de eerste hoeven zagen die als paddestoelen om een boom rond het klooster hurkten, stopte de wagen. De koopman hielp ons uitstappen en ik bedankte hem. Wij zwaaiden hem na toen de wagen over het zandpad in de richting van Utrecht rolde.

Daar stonden we. Als ik de zandweg zou aflopen, zou ik bij de hoofdboort van het klooster komen. Ik zag de toren van het kerkje donker afsteken tegen de blauwe hemel. Het was in de middag, de nonnen zouden nu de noenen zingen.

Ik had de afgelopen week zo zeker geweten waar ik heen moest, maar nu ik op de drempel van Gods huis stond, aarzelde ik toch. Weer dacht ik aan Fredegonda van Roderlo, weer voelde ik de gloeiende deurklink van het kerkje van Sint-Ludgerus, weer draaide mijn maag om bij de gedachte aan mijn nachtelijke vrije val, dieper en dieper, de vlammen tegemoet.

“Wat nu?” vroeg Bernt.

“Ik weet het niet,” zei ik.

Bernt lachte schamper. “Laat Maria ons nu in de steek?”

“Nee, nee,” zei ik vlug. “Maria laat je nooit in de steek.” Ik slikte.

Opeens begon Koen aan mijn hand te trekken. “Daar moeten we heen,” riep hij. “Kijk, daar staat de staldeur open.”

“Dat is zeker ook een teken,” zei Bernt.

Maar ik was al met Koen meegelopen. "Kom nou maar," riep ik over mijn schouder.

Binnen was de boerin bezig een geit te melken. Ze keek niet op of om, maar ging rustig verder. Bijna was ik weer omgekeerd om ongezien weg te sluipen, toen ze opeens zei: "Clara, he'je het gezien? We he'n bezoek!"

Met een rood hoofd van het melken kwam ze overeind en glimlachte. Ze veegde haar handen af aan haar schoot. "Wat he'je een prachtige jonges!" zei ze. "Jelui he'n vast honger as een beer. Maria zal eens efkes iets lekkers voor jelui mak'n."

Bernits mond viel open van verbazing. "Dus dat is Maria," fluisterde hij.

Voor in de deel, tussen een varken en een stelletje kippen, kookte ze een heerlijk maal van penen, knollen, prei en worst. Ik hielp haar zo goed ik kon. Ik wilde allerlei dingen vragen, maar hoe zou ik beginnen?

"Hoe is het in het klooster?" vroeg ik maar.

"Het klooster? Ik zou nie wet'n wa'k zonder 't klooster beginn'n zou," vertelde Maria. "De nonnen binne de netste en liefste dames van de heule wereld."

Ik slikte. "Maar eh," begon ik. "Ik heb ooit eens iets gehoord over de kosteres. Die was geloof ik niet zo netjes."

Maria keek boos op van haar pan. "Wa' zegie nou? De kosteres is wol de alderbeste van 't heule stell! Al joar'n! Hoe durf-ie zo over heur te prat'n!" Hoofdschuddend roerde ze verder en ik besloot mijn mond maar te houden.

Na het eten verwarmde Maria de geitenmelk en deed er een flinke lik honing in. Bernit en Koen vielen boven hun kommen in slaap en samen met Maria legde ik ze onder een warme deken in het stro. "Nou," zei Maria, "kruup d'r zelf maar warmpjes bij, want morgens kraait de haan weer vroeg."

Zelf ging ze naar de andere kant van de deel, waar ze bij het

vuur een bedstee had. Even later hoorde ik haar snurken als een os. De geit ritselde in het stro en de kippen op de balken gingen om de haverklap verzitten. Of het nou door al die geluiden kwam, of door mijn angst voor de nachtmerrrie, of door het heerlijke maal, of door alle buitelende gedachten in mijn hoofd, ik kon de slaap niet vatten. Hier lag ik vlak bij het klooster, vlak bij het altaar waar ik jaren geleden mijn habijt had achtergelaten. Moeder Maria had mij niet hierheen gebracht om in het hooi te gaan liggen slapen. Mijn reis was nog niet afgelopen.

MARIA

Voorzichtig, om Koen en Bernt niet wakker te maken, stond ik op. Ik deed de zware grendel van de deur en sloop naar buiten. Het was een kraakheldere nacht. De volle maan lichte mij bij en de boerenhuizen, de bonkige wilgen en slanke berken wierpen grillige schaduwen over de zandweg. Met bonkend hart liep ik naar het klooster. Ik wilde alleen even kijken, zoals een hond het terrein verkent dat hij een poos niet bezocht heeft. Ik wilde snuffelen of alles nog hetzelfde was. Of ik welkom was.

Sinds ik op de woeste vlakte had besloten terug te gaan, was de nachtmerrie weggebleven. Was dat toeval?

De poort van het klooster doemde zwart op. Alles was nog net als toen ik wegging. Langs deze weg waren Berend en ik naar het oosten gereden, vol van elkaar en van een toekomst die er niet was. Ik had niet één keer omgekeken.

Nu hunkerde ik naar de veilige warmte van de slaapzaal, naar de zangstemmen van mijn zusters, naar de laatste bloemen in de bloementuin en de kruiden in de kruidenhof, naar de muffige lucht in de schrijfzaal en naar het altaar van Maria, naar haar begripvolle blik en haar lieve glimlach.

Ik stond voor de hoofdpoort. Zwart was het hout, zwart het beslag. Zware, hoge deuren, dikke scharnieren, als bij een onneembare burcht. Ik voelde me klein, piepklein. Ik was niet welkom, de poort joeg me weg, de poort wees me af. Ik hoefde geen klink vast te houden om dat te weten. Ik zag het zo al.

Verdrietig strompelde ik verder en waarschijnlijk huilde ik. In ieder geval zag ik niet goed waar ik liep. Tastend liep ik langs de muur in de richting van het zijpoortje. Daar hield ik mijn pas in. Mijn hart stakte. Ik veegde de tranen uit mijn ogen. Wat ik zag, kon niet waar zijn.

Het poortje stond op een kier. Het was midden in de nacht en het stond open! Iedereen kon er zo in en uit. Opeens was mijn hoofd helder als de sterrenhemel boven mij. Was ik toch welkom?

Nog aarzelde ik. Was dit een spelletje van de duivel? Zou ik binnen alsnog in brand vliegen? Zou God toch toeslaan en mij straffen voor mijn lage bedrog, voor mijn verraad, voor mijn ontrouw?

Ik slikte. Dat moet dan maar, dacht ik.

Vastbesloten zette ik een voet over de drempel.

Ik kan niet beschrijven wat er allemaal in mij omging toen ik door de gang liep, de hoek om, naar het altaar van Maria. Gedachten dolden door mijn hoofd als veulens in een voorjaarswei. Daar stond ze, hemelsblauw was haar gewaad, vol liefde haar gelaat. Ik zakte op mijn knieën en dankte haar. Ik snikte en dankte haar innig en pas een hele poos later keek ik op. Opeens bedacht ik dat het poortje nog openstond. Meteen stond ik op om de sleutels van het haakje te pakken. Ze hingen er zoals ik ze jaren terug had opgehangen.

Toen pas zag ik het liggen: op het altaar lag mijn habijt. Zomaar, alsof ik het er gisteren had neergelegd. Begrijpt u het, heer abt? Ik begreep er niets van, maar ik aarzelde geen moment. Snel trok ik mijn versleten boerenjurk uit en gleeed in mijn nonnenpij. De ruwe stof voelde als fluweel. Ik trok mijn tweede huid aan. Daarna griste ik de sleutels van het haakje en rende naar het poortje om het dicht te doen.

Pas toen het dicht was, toen het op slot was en de grendel

op zijn plaats lag, dacht ik met een schok aan Bernt en Koen.

Wat nu?

Zou ik teruggaan?

Net nu ik hoop kreeg? Nu ik thuis was?

Ik moest nog één ding aan Maria vragen. Opnieuw knielde ik voor het altaar. "Moeder Maria," bad ik, "zorg voor mijn jongetjes. Geef ze te eten en houd ze warm. Maak dat ze niks te kort komen, alstublieft. Straf ze niet voor de slechtheid van hun moeder."

In de slaapzaal lag iedereen in diepe rust. Ik herkende vaag mijn zusters van vroeger, maar ik zag ook dat er nieuwe meisjes bij waren gekomen. Mijn strozak lag er nog precies als toen ik wegging. "Heilige Moeder Maria," fluisterde ik. Hoe was dit alles toch mogelijk?

Ik gleeed onder mijn laken en lag een poos met open ogen in het donker te staren. Hoe zou het straks gaan, als de klok voor de priemen zou luiden? Wat zouden mijn zusters zeggen? Zouden ze blij zijn en mij in hun armen sluiten? Of zouden ze kwaad op me zijn? Me uitschelden en verstoten, de poort uit jagen? Zo zou God me ook kunnen straffen. Maak dat je wegkomt, bedriegster! De boeren in het dorp zouden me stenigen of met pek besmeren en mijn zoons zouden me niet willen kennen. Ze zouden meedoen en het hardste schelden van allemaal. Dat zou een rechtvaardige straf zijn.

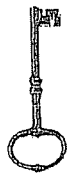
Als een veroordeelde in een kerker lag ik mijn lot af te wachten. Eindelijk luidde de klok. Naast mij rekte zuster Cecilia zich als eerste uit. "Hé, Beatrices," zei ze en gaf me een por. "Moest jij de klok niet luiden?"

Begrijpt u het nog steeds niet, heer abt? Eerst snapte ik het ook niet. Wie had in mijn plaats de klok geluid? Vol verwondering liep ik tussen mijn zusters naar de kapel. Had ik

gedroomd? Of droomde ik nu en zou ik straks wakker worden naast Bernt en Koen in de stal van de boerin?

Nu volgde de zwaarste proef. Nu moest ik met mijn zusters de kapel ingaan, voor het altaar knielen en de priemen zingen. Als God zou ingrijpen, zou Hij het nu doen.

DE PROEF

Trillend van de zenuwen liep ik met mijn zusters over het middenpad naar het altaar. "God," bad ik, "heb genade!"

Ieder ogenblik verwachtte ik een donderslag of een steekvlam. Ik dacht dat de vloer zou opensplijten om me te verzwelgen. Of dat een windvlaag me zou opnemen en dwars door de hoge ramen naar buiten zou smijten. Mijn knieën begaven het bijna van angst.

Maar er gebeurde niets, helemaal niets. Ik zong de priemen en zei mijn gebeden en daarna gingen we terug naar de slaapzaal, als een tamme kudde schapen naar de kooi. Misschien, dacht ik nog, misschien deed God wel niets om zo mijn zusters te sparen. Misschien moest ik alléén voor het hoogaltaar knielen.

Ik begon meteen met vasten en vroeg Maria om steun en moed. Toen trad ik God tegemoet. Alleen schreed ik over het pad naar het altaar. Ik zakte door mijn knieën en kroop over de ijskoude stenen. Maar er gebeurde niets. Verder ging ik, verder kroop ik op mijn blote knieën naar het altaar. Ik weende, ik smeekte, ik bad, ik trok mijn haren uit en sloeg mezelf met een geknoot touw op de rug. De hele week at ik bijna niets meer en alleen 's morgens en 's avonds dronk ik een kommetje water.

Maar God zweeg. Hij gaf niet thuis. Hij was diep beledigd en zag zijn dochter niet staan.

En terwijl ik daar zo voor het altaar lag, kwam het. Lang-

zaam begon me te dagen wat er was gebeurd. Niemand in het klooster had ook maar iets van mijn bedrog gemerkt. Al mijn zusters deden alsof ze mij gisteren nog hadden gezien. Daar had je Beatrices, brave Beatrices, die zo goed voor de bloemen zorgt. De moeder-overste glimlachte als altijd. Er was niets, maar dan ook helemaal niets aan de hand.

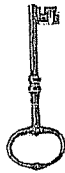
Er was maar één verklaring voor. Ik dacht aan de ganzen die de weg hadden gewezen, aan het poortje dat open had gestaan, aan mijn habijt op het altaar van Maria. Het was Maria die mij had teruggebracht. En het was Maria die in mijn habijt door het klooster was gegaan, die in mijn plaats had gebeden en gezongen, die in mijn plaats voor de bloemen had gezorgd. Het was Maria die in mijn plaats de klok had geluid. Het klinkt ongelooflijk, heer abt, ik weet het. Maar het kan niet anders: Maria heeft mij gered van de schande.'

BLOEMEN EN WIEROOK

DE ABT

Beatrices kijkt op, recht in het magere gezicht van de abt. Hij moet het gordijn opzijgeschoven hebben.

‘Maar dat is een wonder!’ stamelt hij. ‘Een Godswonder!’

Beatrices slikt. ‘Nee, heer abt,’ zegt ze, ‘was het maar een Godswonder. Het was een Mariawonder. God heeft zich er niet mee bemoeid. Ik werd er wanhopig van. Hij hoorde mij niet. En die vreselijke stank bleef bij me. De nachtmerrie kwam niet meer terug omdat ik bijna niet sliep. Ik gaf haar de kans niet. Maar die stank, daar kon ik niets aan doen. Die bleef.

Alleen als God mij zou vergeven, heer abt, zou de stank verdwijnen. Dan ook zou ik weer durven slapen. Dan zou ik mijn vrije val kunnen breken. Dan zou ik niet bang meer hoeven te zijn. Ik vastte en bad, ik kastijdde mezelf en lag dag en nacht voor het altaar. Moeder-overste maakte zich zorgen. Ze probeerde me over te halen te eten, te slapen en voor de bloemen te zorgen. Maar ik hield vol en eindelijk, eindelijk kreeg ik een teken. Ik kreeg een visioen. Een man, of misschien wel een engel, liet me zien dat vasten alleen niet genoeg was. Dat ik voor mijn zonden uit moest komen. Dat ik moest biechten.’

Beatrices zwijgt. Ze is moe. ‘Ik was bang om te biechten, want wat zou u doen? Maar ik was ook wanhopig. Ik maak me zo’n zorgen om Bernt en Koen. En die stank, die afschuwelijke stank wil ik kwijt.’

Dan voelt Beatrices een hand op haar hoofd. ‘Je zoonnetjes

neem ik onder mijn hoede,' zegt de abt zacht. 'Ik zal voor ze zorgen alsof ze mijn eigen kinderen zijn. Maak je dus niet ongerust.'

Beatrices kan even niets zeggen. Er zit iets in haar keel. 'U bent een goed mens, heer abt. God zal u belonen.' Ze slikt en buigt haar hoofd. Tranen lopen over haar wangen. 'En verder?' zegt ze schor. 'Hoe kan ik boete doen? Zal ik op pelgrimstocht gaan naar Santiago of Rome of Jeruzalem? Desnoods kruip ik erheen! Zal God mij dan kunnen vergeven?'

De abt glimlacht. 'Hoe staat het met die brandlucht?' vraagt hij. 'Ruik je nog iets?'

Beatrices denkt even na. Voorzichtig snuift ze de lucht op. Ze snuift diep. Ze ruikt bloemen en wierook. Verder niets. Geen brandlucht, helemaal niets.

'Nee, hè?' zegt de abt. 'Zie je, niet alleen Maria heeft je ver-
geven.'

Een monnik of een non schreef ze rond het jaar 1120 op het schutblad van een Latijns handschrift.

De Beatrices in ons verhaal maakt een pestepidemie mee. De eerste grote pestepidemie woedde in Europa rond 1350. Zij kan dus nooit de schrijfster zijn van die alleroudeste Nederlandse regeltjes. Omdat ze echter zo mooi in het verhaal passen, heb ik het niet kunnen laten ze door Beatrices te laten opschrijven. Ze zou immers het liedje uit 1120 best gekend kunnen hebben, want liedjes leiden een heel lang leven.

Agave Kruijssen

Verantwoording

Dit boek is een bewerking van de Brabantse Marialegende Beatrijs. Deze legende is overgeleverd in een rijk handschrift uit 1374. Daar in staan veel meer godsdienstig getinte verhalen en verhandelingen. Het boek was waarschijnlijk bedoeld voor adellijke kinderen, misschien wel voor meisjes van een deftige kloosterschool. De legende over Beatrijs komt al eerder voor in een Latijns handschrift uit 1230, geschreven door Caesarius, de prior van het klooster in Heisterbach (Duitsland).

De legende van Beatrijs behandelt vooral het begin van het verhaal (tot Beatrijs met haar vriend in zijn jachtslot aankomt) en het einde (vanaf het moment dat zij in het dorp bij het klooster terugkeert en bij een weduwe onderdak vindt). De tussenliggende gebeurtenissen worden heel kort aangestipt. Het belangrijkste is dat Beatrijs met haar zoonnetjes in de steek wordt gelaten, prostituee wordt en toch Maria trouw blijft.

Het liedje dat onze Beatrices in de kantlijn van haar handschrift krabbelt, is de vertaling van de oudste Nederlandse regels die er bestaan. In het Middelnederlands klinken ze zo:

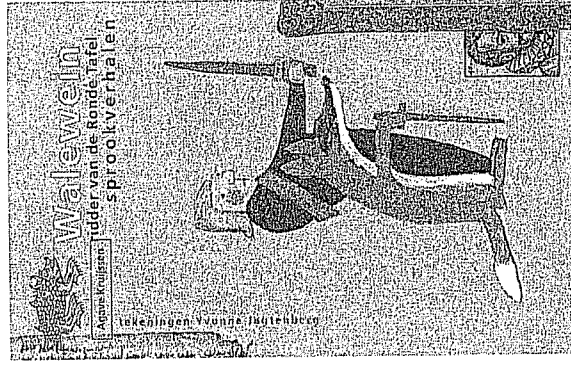
‘Hebban olla vogala nestas hagunnan

Hinnase hie enda thu wat umbidan we nu’

(Letterlijk betekent dat: Hebben alle vogels nesten begonnen, behalve ik en jij. Waar wachten we nu op?)

Agave Kruijssen

WALEWEIN

Koning Arthur heeft geen zoon en de ridders van de Ronde Tafel maken zich zorgen. Want wie moet er na hem koning worden? Dan belooft Arthur zijn rijk aan degene die hem het zwevende schaaqbord brengt. Zijn neef Walewein, ridder van de Ronde Tafel, neemt de uitdaging aan.

Om het schaaqbord te winnen moet Walewein eerst het dodelijke, magische Zwaard met de Twee Ringen veroveren, dat bestemd is voor de eerlijkste ridder ter wereld. Koning Arno raan wil het hem alleen geven in ruil voor de schone Isabele van Endi. Met hulp van de vos Roges probeert Walewein haar te bevrijden uit de Burcht met de Twaalf Poorten.